
Dr Emina HEBIB
Filozofski fakultet
Beograd

Pregledni naučni rad PEDAGOGIJA LXV, 2, 2010. UDK: 378.6:37(4) 378.147:37(4)
--

ŠKOLSKA PEDAGOGIJA KAO STUDIJSKI PREDMET NA UNIVERZITETIMA U EVROPI¹

Rezime: U procesu koncipiranja i izrade jednog predmetnog programa korisno je imati informacije o tome gde se sve i na koji način isti predmet izučava. Tema ovog rada je Školska pedagogija kao studijski predmet na evropskim univerzitetima. U tekstu je dat prikaz podataka o zastupljenosti Školske pedagogije u studijskim programima nakon obavljenog uvida zvaničnih internetskih prezentacija 93 evropska univerziteta, odnosno 96 visokih škola i fakulteta. Školska pedagogija se na univerzitetima u Evropi pojavljuje kao oblast ili smer studija, modul i, nešto ređe, kao zaseban predmet ili kurs različitog statusa i dužine trajanja. Pored toga, na evropskim univerzitetima izučavaju se brojni predmeti koji su po ciljevima i tematici izučavanja srodni Školskoj pedagogiji. Iako struktura stručnih profila nije bila predmet ovog pregleda, moguće je zaključiti da se na nivou visokog obrazovanja škola i školski sistem izučavaju sa različitim ciljevima i iz različitih uglova, u zavisnosti od prirode i obrazovnih potreba različitih stručnih profila i da se pod istim nazivima predmeta podrazumevaju raznovrsni nastavni sadržaji.

Cljučne reči: školska pedagogija, studijski program, studijski predmet, Školska pedagogija kao studijski predmet.

Razvoj programa studijskog predmeta Školska pedagogija na Filozofskom fakultetu u Beogradu odvijao se paralelno sa razvojem Školske pedagogije kao naučne discipline u našoj sredini. Kao i programi drugih studijskih predmeta, predmetni program Školske pedagogije se na pomenutom fakultetu nalazi u procesu rekonceptualizacije. Razlozi leže u novim i drugačijim potrebama stručnog profila diplomirani pedagog koje se razvijaju kao rezultat promena u školskoj praksi i zahteva reforme visokog obrazovanja u Srbiji (koji se, između ostalog, odnose i na usklađivanje sistema studiranja sa evropskim standardima obrazovanja direktno povezanim i sa strukturom i sadržajem studijskih programa u celini i pojedinačnim predmetnim programima). U procesu

¹ Članak predstavlja rezultat rada na projektu »Obrazovanje i učenje – pretpostavke evropskih integracija«, br. 149015 (2006–2010) čiju realizaciju finansira Ministarstvo za nauku i tehnološki razvoj Republike Srbije.

razvoja predmetnog programa korisno je, stoga, imati informacije o tome gde se sve i u kom obliku pojavljuje Školska pedagogija kao studijski predmet. U tekstu koji sledi nakon kratkih objašnjenja tematike rada i primenjenih metodoloških rešenja, daje se pregled zastupljenosti Školske pedagogije kao studijskog predmeta na univerzitetima u Evropi.

Školska pedagogija kao naučna disciplina i kao nastavni predmet

Pošto je razvoj i sistematizacija saznanja iz jedne naučne discipline pretpostavka formiranja izdvojenog predmeta, a funkcija studija, između ostaloga, uvođenje studenata u jednu naučnu oblast, programi nastavnih predmeta različitih studijskih programa proizilaze iz naučnih disciplina. Međutim, sa njima ipak ne mogu biti istovetni iz više razloga.

Kao prvo, zbog potrebe osposobljavanja studenata za profesionalno angažovanje u praksi, program predmeta podrazumeva selekciju razvijenih i raspoloživih saznanja iz naučne discipline i njihov »prevod« na nivo funkcionalnih znanja. Drugo, u okviru prosvetne delatnosti vezane za školsko obrazovanje razvijeni su i formirani različiti stručni profili kojima je u procesu formalnog obrazovanja potrebno pružiti znanja u skladu sa potrebama profesionalne uloge za koju se pripremaju. Iz toga sledi da se isti predmet može i treba izučavati na različitim školama i fakultetima, ali po specifičnim programima. Treće, pošto se predmetni program odnosi i na načine njegovog ostvarivanja, specifičnosti programa istog predmeta u različitim sredinama mogu biti prouzrokovane i kontekstualnim obeležjima i uslovima u kojima se predmet realizuje.

Bez obzira na date napomene, u koncipiranju predmetnog programa Školske pedagogije potrebno je, ipak, krenuti od predmeta i metodologije proučavanja te naučne pedagoške discipline.

Zbog važnosti funkcije i osnovne delatnosti škole kao društvene institucije institucionalno vaspitanje i obrazovanje može se proučavati sa različitih aspekata. Škola i školski sistem predmet su proučavanja svih pedagoških disciplina (Istorije pedagogije, Opšte pedagogije, Didaktike, Školske pedagogije itd.), ali i drugih društvenih nauka (psihologije, sociologije, antropologije, ekonomije i sl.). Izdvajanje posebne pedagoške discipline koja bi se bavila proučavanjem škole znači identifikaciju specifičnog aspekta proučavanja škole i školskog rada u različitim pedagoškim disciplinama i različitim naučnim oblastima.

Iz prethodnog proizlazi da bi predmet proučavanja Školske pedagogije trebalo da bude multidisciplinarno zasnovan, slojevit i srodan predmetu proučavanja drugih pedagoških disciplina (Trnavac, 2005). U stručnoj literaturi često se može naići na stav da bi Školska pedagogija trebalo da se bavi pre svega pitanjima uloge i obeležja škole kao institucije. Većina autora se slaže da bi odnos između institucije škole i celokupnog društvenog sistema trebalo da predstavlja jezgro teorije škole i da se teorija škole treba baviti pitanjem funkcije škole u društveno-kulturnoj vezi, kao i spoljnim i unutrašnjim odnosima institucije škole (Tillmann, 1994).

Među različitim teorijama škole koje omogućavaju diferencirano razumevanje funkcije škole i odnosa koji se uspostavljaju u školi i između škole i okruženja (Gudjons, 1994), zanimljive su postavke strukturalno-funkcionalne teorije škole. Na osnovama te teorije posebno se analizira pitanje da li je škola zastupnik društvenih interesa ili mesto individualnog razvoja (Lenzen, 2002) i važnost kulturne transmisije i socijali-

zacije pojedinca kao funkcije školskog vaspitanja i obrazovanja (Tillmann, 1994). Pošto se naglašava da je za školsko vaspitanje i obrazovanje kao proces komunikacije bitan kontekst u kome se odvija, ističe se mogućnost proučavanja škole sa socioloških polazišta (Lenzen, 2002). Uvažavajući saznanja razvijena u oblasti sociologije organizacije, škola se posmatra kao društvenokontrolirana institucija i formalna organizacija (Tillmann, 1994) i opisuje kao složeni sistem odgovarajuće funkcije i unutrašnje strukture koji je teško proučiti.

Iako korisna, saznanja o školi razvijena u pojedinačnim pedagoškim disciplinama rezultiraju neintegrisanim i nekompletnim znanjem i nemogućnošću konceptualiziranja i opisivanja celovitosti školskog vaspitanja i obrazovanja kao sistema (Banathy, 1991).

Razlozi za razvoj Školske pedagogije kao posebne pedagoške discipline, utemeljene na saznanjima razvijenim u drugim pedagoškim disciplinama i naučnim oblastima, nalaze se upravo u potrebi integrisanog i celovitog proučavanja institucionalnog vaspitanja i obrazovanja. Specifičnost predmeta proučavanja Školske pedagogije mogla bi se utemeljiti u analizi celine škole kao institucije, njene unutrašnje strukture i organizacije, načina njenog delovanja i funkcionisanja (Capra, 1998), pretpostavka čega su razvijena adekvatna metodološka rešenja.

U prethodnom tekstu navedene dileme koje prate formiranje i razvoj Školske pedagogije kao naučne discipline neretko se reflektuju na njen status u sistemu pedagoških disciplina, a direktno su povezane i sa nedoumicama i brojnim različitostima u koncepciji, strukturi i sadržaju programa nastavnog predmeta Školska pedagogija.

Školska pedagogija kao nastavni predmet: svrha i predmet uporednog pregleda

Upoznavanje sa koncepcijom programa istog nastavnog predmeta u različitim sredinama (različitim sistemima obrazovanja) pored informativne vrednosti za kreatore i realizatore predmetnog programa, može se razumevati i kao profesionalna obaveza svakog, posebno univerzitetskog nastavnika. U procesu evaluacije i unapređivanja predmetnog programa korisno je imati uvid u strukturu i sadržaj, organizaciju, način i efekte realizacije istog i srodnih predmeta u drugim sredinama. Međutim, pregled i analiza velikog broja predmetnih programa kao sastavnog dela različitih studijskih programa je otežana iz brojnih razloga.

Zbog metodoloških normi vezanih za definisanje predmeta i kriterijuma uporedne analize kao specifičnog istraživačkog postupka (pogledati: Savićević, 1984) moguće je da je u takvim pokušajima ispravnije ostati na nivou informativnih pregleda i odustati od ambicije precizne analize, što ne isključuje neophodnost definisanja predmeta pregleda.

U ovom radu definisanje predmeta pregleda odnosi se na: izbor univerziteta, vrste visokih škola i fakulteta, vrste nivoa i broja studijskih programa, kao i izbor i definisanje izvora i sadržaja podataka koji će se pregledati.

Sa ciljem da dođemo do što celovitijeg uvida u to da li se i na koji način izučava Školska pedagogija na evropskim univerzitetima, izbor univerziteta čiji su odabrani studijski programi pregledani izvršen je prema sledećim kriterijumima:

1. prirodno-geografske, društveno-ekonomske i kulturološke razlike među evropskim zemljama (izabrani univerziteti pripadaju sledećim grupama zemalja: samostalne države nastale na području bivših jugoslovenskih republika; države koje su u

svom razvoju prošle period socijalističkog društveno-ekonomskog uređenja, a koje se nalaze u periodu tranzicije; ekonomski razvijene evropske zemlje sa izdvojenim podgrupama skandinavskih zemalja, zemalja Beneluksa i zemalja različitog govornog područja);

2. rang univerziteta na listi evropskih i svetskih univerziteta prema jedinstvenoj listi ocenjivanja kvaliteta studiranja i rezultati akreditacije studijskih programa (uz napomene da se od navedenog kriterijuma delimično odstupilo u nameri da se predstave studijski programi iz svih pomenutih grupa zemalja i da je uvažavanje navedenog kriterijuma rezultiralo različitim brojem univerziteta iz pojedinačnih zemalja čiji su studijski programi pregledani);

3. dostupnost informacija (kao osnovni izvor podataka koristio se Internet, tj. zvanične internetske stranice pojedinačnih univerziteta).

Izvesno je da se ovom radu može uputiti kritika nejedinstvenosti i nedovoljne preciznosti u definisanju kriterijuma izbora jedinica predmeta pregleda. Temeljan uporedni pregled predmetnih programa podrazumevao bi uvid u strukturu i sadržaj programskih dokumenata, načine realizacije i evaluativne podatke o efektima realizacije programa. Za potrebe ovog rada to nije bilo moguće uraditi što predstavlja jedan od ključnih njegovih nedostataka. Zbog nedostupnosti informacija, u radu smo se morali ograničiti na elemente programa date u vidu delova pisanih programa dostupnih javnosti: u svim slučajevima samo nazive predmeta (uz napomenu da smo prilikom obavljanja uvida u listu predmeta i kurseva kao dela određenog studijskog programa evidentirali ne samo predmete i kurseve koje nose naziv Školska pedagogija, već i predmete koji su, prema našem viđenju funkcije i ciljeva izučavanja i tematskih oblasti obrađivanja srodni Školskoj pedagogiji), u većini pregledanih programa status predmeta (obavezni ili izborni) i ukupno vreme izučavanja predmeta izraženo u broju semestara, a samo u pojedinačnim slučajevima i kratke skice ili opise tematskih/nastavnih sadržaja. Uvid u kompletne programske sadržaje, obavezne i dopunske izvore, nedeljne rasporede rada i obaveze studenata nije bio moguć.

Iako su nam programi osnovnih i diplomskih akademskih studija pedagogije bili primaran predmet pregleda, u radu smo se zadržali i na studijskim programima iz oblasti nauka o obrazovanju i obrazovanja učitelja i nastavnika (što rezultira različitim brojem univerziteta i visokih škola i fakulteta čiji su programi pregledani). Rukovodili smo se saznanjem da se problemska, tematska područja koja bi mogla i trebala obuhvatiti Školska pedagogija izučavaju na različitim visokim školama i fakultetima i da se stručni profil pedagog javlja u ograničenom broju evropskih zemalja. Pregledu koji dajemo u ovom radu nije prethodilo upoznavanje sa strukturom stručnih profila u pojedinačnim zemljama čime se značaj prikupljenih i prezentovanih podataka moguće umanjuje.

Na kraju, napomena o terminološkim rešenjima primenjenim u radu. Paralelnim i sinonimnim korišćenjem termina nastavni i studijski predmet želimo naglasiti usmerenost teksta na programe visokog obrazovanja, a ujednačenost termina kojima se označavaju različiti nivoi studija, bez obzira na pojmovno-terminološku raznovrsnost u različitim zemljama, određena je terminološkim rešenjima uobičajenim u našoj sredini.

U nastavku teksta dajemo pregled prikupljenih podataka nakon obavljenog uvida u zvanične internetske stranice 93 evropska univerziteta, odnosno 96 visokih škola i fakulteta.

Školska pedagogija kao studijski predmet na evropskim univerzitetima

Pored studija namenjenih budućim učiteljima i nastavnicima, na univerzitetima koji deluju u državama nastalim na prostorima bivše Jugoslavije realizuju se na izdvojenim odeljenjima za pedagogiju filozofskih fakulteta osnovne i diplomske akademske studije pedagogije.

Školska pedagogija se na pomenutim fakultetima pojavljuje kao predmet ili kurs, modul i poseban smer u okviru različitih studijskih programa. Kao poseban predmet Školska pedagogija se izučava u Zadru (na osnovnim akademskim studijama pedagogije kao dva jednosemestralna obavezna kursa), u Rijeci (na osnovnim akademskim studijama kao jednosemestralni obavezni kurs i kao izborni predmet na diplomskim akademskim studijama pedagogije), Sarajevu (na osnovnim akademskim studijama pedagogije kao dvosemestralni obavezni predmet), Nikšiću (dvosemestralni obavezni predmet na osnovnim akademskim studijama pedagogije i izborni jednosemestralni predmet na diplomskim akademskim studijama pedagogije), Skoplju (kao obavezni jednosemestralni predmet na osnovnim akademskim studijama pedagogije) i Ljubljani (kao dva dvosemestralna obavezna predmeta na osnovnim akademskim studijama pedagogije i kao izborni predmet na smeru istog naziva na diplomskim akademskim studijama pedagogije). Iako se u Zagrebu ne izučava kao poseban predmet, na osnovnim akademskim studijama pedagogije jedan od modula nosi naziv Institucionalni odgoj i obrazovanje u okviru kojega se nudi i kurs Školski podsistemi.

Na pomenutim fakultetima izučavaju se brojni predmeti srodni Školskoj pedagogiji. Pored Komparativne pedagogije (obavezan jednosemestralni, odnosno dvosemestralni predmet na diplomskim akademskim studijama pedagogije u Zagrebu, odnosno Nikšiću; obavezan jednosemestralni predmet na osnovnim akademskim studijama pedagogije u Zadru, Rijeci i Skoplju; obavezan dvosemestralni predmet na osnovnim akademskim studijama pedagogije u Sarajevu), Obrazovne politike (obavezni, odnosno izborni jednosemestralni predmet na osnovnim akademskim studijama pedagogije u Zadru, odnosno Zagrebu i Skoplju pod nazivom Obrazovna politika i zakonodavstvo; izborni jednosemestralni predmet pod nazivom Razvoj školstva i obrazovna politika na diplomskim akademskim studijama pedagogije u Ljubljani), Metodike rada školskog pedagoga (obavezan jednosemestralan predmet na osnovnim akademskim studijama pedagogije u Rijeci i Skoplju; obavezan dvosemestralni predmet na diplomskim akademskim studijama pedagogije u Zadru i Nikšiću), Pedagoškog savetovanja i profesionalne orijentacije (izborni jednosemestralni predmet na osnovnim akademskim studijama pedagogije u Zagrebu; obavezan dvosemestralni predmet na diplomskim akademskim studijama pedagogije u Sarajevu), Školskog menadžmenta i Upravljanja obrazovnim sistemima (obavezni dvosemestralni predmeti na osnovnim akademskim studijama pedagogije u Sarajevu), izučavaju se i Teorija škole (obavezan jednosemestralan predmet na osnovnim akademskim studijama pedagogije u Rijeci) i Upravljanje i autonomija škole (obavezan jednosemestralan predmet na osnovnim akademskim studijama pedagogije u Zagrebu).

Na svim univerzitetima koji deluju na prostorima zemalja koje su u prethodnom periodu imale socijalističko društveno uređenje, a čiji su studijski programi bili predmet našeg pregleda postoje pedagoški fakulteti, a u Segedinu Učiteljski fakultet. Na pomenutim fakultetima Školska pedagogija se javlja kao izdvojen predmet, modul sa nizom izbornih kurseva, smer ili oblast specijalizacije.

Kao izdvojen predmet Školska pedagogija (pod nazivom Osnove školske pedagogije) se izučava kao obavezan, jednosemestralni predmet na osnovnim akademskim studijama za sticanje akademskog naziva pedagog i socijalni pedagog na Pedagoškom fakultetu u Sofiji. U okviru modula pod nazivom Školska pedagogija na osnovnim akademskim studijama na istom fakultetu kao izborni jednosemestralni predmeti nude se Školsko zakonodavstvo i Interkulturalno obrazovanje. Kao programski smer, pored Menadžmenta u obrazovanju i Profesionalne orijentacije, Školska pedagogija se javlja na diplomskim akademskim studijama u Sofiji i Pragu.

Među predmetima srodnim Školskoj pedagogiji u Sofiji se izučava Upravljanje u obrazovanju (kao obavezan jednosemestralan predmet na osnovnim akademskim studijama), a u okviru modula Pedagoško savetovanje kursevi Profesionalna orijentacija i Metodika rada pedagoškog savetnika (izborni jednosemestralni kursevi na osnovnim akademskim studijama). Školsko savetovanje u okviru programa osnovnih, a Komparativna pedagogija u okviru programa diplomskih akademskih studija se nude kao izborni jednosemestralni predmeti u Brnu.

Na univerzitetima skandinavskih zemalja deluju fakulteti za nauke o obrazovanju sa odsecima za obrazovanje nastavnika, specijalno obrazovanje i rad u javnom sektoru i javnoj administraciji, odnosno fakulteti društvenih nauka sa smerovima za obrazovanje. Na pojedinim univerzitetima (npr. u Umei) posebno su izdvojeni nastavnički fakulteti. Školska pedagogija se ne izučava kao zaseban predmet, ali se na listama obaveznih i izbornih predmeta nalaze i predmeti ili kursevi srodni Školskoj pedagogiji. Najzastupljeniji su Komparativna pedagogija (javlja se i kao obavezan i kao izborni, jednosemestralni ili dvosemestralni, predmet u okviru programa i osnovnih i diplomskih akademskih studija na smerovima za obrazovanje u Oslu, Stokholmu i Getenburgu) i Upravljanje u obrazovanju, tj. Obrazovni menadžment (javlja se kao izborni kurs u programima diplomskih akademskih studija na smeru za obrazovanje u Lundu i Arhusu). Pored toga, javljaju se i predmeti Školski sistemi skandinavskih zemalja, Obavezno i opšte obrazovanje i Državne i privatne škole (kao obavezni, jednosemestralni predmeti u okviru programa osnovnih akademskih studija na smeru za obrazovanje u Oslu), Kulturno proučavanje škole i njenog okruženja (kao izborni, jednosemestralni kurs u okviru programa diplomskih akademskih studija na smeru za obrazovanje u Stokholmu), Razvoj institucije i razvoj znanja i Metode participacije u procesu promene i razvoja (kao izborni, jednosemestralni kurs u okviru programa diplomskih akademskih studija na smeru za obrazovanje u Lundu).

Na fakultetima za psihologiju i nauke o obrazovanju univerziteta u Belgiji osnovne i diplomske akademske studije odvijaju se na tri smera: psihologija, nauke o obrazovanju i obrazovanje nastavnika. Glavna orijentacija studiranja na smeru nauka o obrazovanju je specijalno obrazovanje i proučavanje poremećaja u razvoju i ponašanju, kao i socijalni rad i socijalna zaštita. Na fakultetima društvenih nauka na kojima deluju i odeljenja za pedagogiju i nauke o obrazovanju univerziteta u Holandiji, pored budućih nastavnika, obrazuju se i stručni kadrovi za rad u oblasti specijalnog obrazovanja i javne administracije. Tako se npr. u Tventu omogućava i specijalizacija iz oblasti Obrazovnog menadžmenta i evaluacije.

Kao i u prethodnom slučaju, Školska pedagogija se ne izučava kao zaseban predmet, ali se na listama obaveznih i izbornih predmeta nalaze i predmeti ili kursevi srodni Školskoj pedagogiji. Tako se npr. u Gentu kao obavezan, dvosemestralan predmet na osnovnim akademskim studijama iz oblasti nauka o obrazovanju izučava Kom-

parativna i internacionalna pedagogija, a kao obavezni, jednosemestralni predmeti na diplomskim akademskim studijama izučavaju se Upravljanje školom i razvoj škole i Upravljanje školom i obrazovna politika. U Levenu se na listi izbornih, jednosemestralnih predmeta u okviru programa diplomskih akademskih studija iz oblasti nauka o obrazovanju nude Obrazovna politika, Obrazovna efektivnost, Obrazovne inovacije i unapređivanje rada škole. U okviru programa osnovnih akademskih studija iz oblasti nauka o obrazovanju u Groningenu kao izborni, jednosemestralni predmet nudi se Škola i kultura, a u Ledenu, pored Kulturno-komparativne pedagogije, u okviru programa diplomskih akademskih studija iz oblasti javne administracije, nudi se izborni, jednosemestralni predmet Promena i reforma institucije.

Na fakultetima za proučavanje obrazovanja ili na fakultetima društvenih nauka na kojima deluju odeljenja za nauke o obrazovanju univerziteta u Velikoj Britaniji i Irskoj najčešće se nude programi osnovnih akademskih studija za obrazovanje nastavnika, socijalni rad i rad u javnom sektoru, savetodavni rad (npr. u Notingenu) i rad u oblasti javnog upravljanja, a u manjem broju slučajeva i programi diplomskih akademskih studija za istraživački rad u oblasti obrazovanja (npr. u Kembridžu i Leikesteru) i rad u oblasti evaluacije i unapređivanja školske i vaspitno-obrazovne prakse (npr. u Londonu).

Iako se Školska pedagogija nigde ne pojavljuje kao zaseban predmet ili kurs, zanimljivo je da se u okviru programa diplomskih akademskih studija namenjenih obrazovanju nastavnika u velikom broju slučajeva nude izborni predmeti ili kursevi različitih naziva i različite dužine trajanje iz oblasti upravljanja u obrazovanju (npr. Rukovođenje u obrazovanju i unapređivanje rada škole u Kembridžu; Školska efektivnost i unapređivanje rada škole, Politika obrazovanja, Evaluacija i obrazovne promene u Londonu; Vođenje u obrazovanju i razvoj škole u Mančesteru; Organizacija i rukovođenje školom u Birmingenu; Rukovođenje i strateški menadžment, Upravljanje ljudskim resursima u Leikesteru; Upravljanje organizacijom i sistemna perspektiva, Principi upravljanja, Praksa i razvoj upravljanja u Dablinu itd.), komparativne pedagogije (npr. Komparativna pedagogija u Londonu; Interkulturalna pedagogija u Dablinu) i profesionalnog savetovanja (npr. Konsultativni proces, Savetovanje i profesionalna podrška i pomoć, Individualno i organizacijsko učenje u Mančesteru; Vođenje i savetovanje, Teorija i praksa savetovanja u Dablinu).

Na fakultetima društvenih nauka, filozofskim fakultetima sa izdvojenim odeljenjima za pedagogiju (npr. na Humboltovom univerzitetu u Berlinu, na univerzitetima u Bohumu i Beču), fakultetima za psihologiju i pedagogiju (npr. na Haleovom univerzitetu u Vitenbergu, Otvorenom univerzitetu u Berlinu, na univerzitetu u Frankfurtu, Hamburgu i Minhenu), fakultetima za pedagogiju (npr. u Lajpcigu, Marburgu, Innsbruku i Gracu) i centrima za obuku i obrazovanje nastavnika (npr. u Virzburgu i Bohumu) kao sastavnim jedinicima univerziteta u Nemačkoj i Austriji, pored budućih nastavnika, obrazuju se profesionalci koji se bave organizacijom, evaluacijom i unapređivanjem školskog rada i školske prakse i profesionalci za rad u institucijama socijalne zaštite, javnog i kulturnog sektora.

Pored Opšte pedagogije i Socijalne pedagogije, Školska pedagogija je smer na programima osnovnih i akademskih studija pedagogije na Fakultetu društvenih nauka u Tibingenu.

Kao poseban predmet Školska pedagogija se često javlja, doduše, ne uvek pod istim nazivima (npr. Školska pedagogija je obavezan jednosemestralan predmet na

osnovnim akademskim studijama na Odeljenju za pedagogiju Fakulteta društvenih nauka u Getingenu i diplomskim akademskim studijama u Centru za obuku i obrazovanje nastavnika u Virzburgu, obavezan predmet na osnovnim akademskim i diplomskim akademskim studijama na Odeljenju za pedagogiju Fakulteta društvenih nauka u Kelnu, obavezan predmet na diplomskim akademskim studijama pedagogije u Gracu; Teorije škole i institucionalnog obrazovanja su obavezan predmet na diplomskim akademskim studijama pedagogije na Fakultetu društvenih nauka u Karlsruheu; Osnovnoškolska pedagogija je obavezan predmet na osnovnim akademskim studijama, a Teorija škole – obrazovna politika (stanje, organizacija i upravljanje obrazovnim sistemom) je izborni predmet na diplomskim akademskim studijama na Fakultetu za psihologiju i pedagogiju Otvorenog univerziteta u Berlinu). U okviru programa osnovnih i diplomskih akademskih studija pedagogije na Fakultetu društvenih nauka u Jeni izdvojeno je i tzv. pedagoško akciono područje sa naglaskom na praktičnom obrazovanju i obuci sa obaveznim, dvosemestralnim predmetima Školska pedagogija, Škola u procesu promene u modernu instituciju, Škola: funkcija – efekti – rezultati.

U okviru različitih studijskih programa, pored navedenog, izučavaju se i sledeći predmeti (različite dužine trajanja) srodni Školskoj pedagogiji: Evaluacija školskog rada, Organizacija školskog rada (program diplomskih akademskih studija pedagogije na Fakultetu društvenih nauka u Karlsruheu); Institucija i programiranje, Istraživanje škole i podučavanja, Školsko obrazovanje i školska razvojna istraživanja (program diplomskih akademskih studija pedagogije na Filozofskom fakultetu Otvorenog univerziteta u Berlinu); Škola i pedagoška istraživanja (na osnovnim, odnosno diplomskim akademskim studijama pedagogije u Beču); Organizacija i upravljanje u institucijama obrazovanja (na osnovnim akademskim studijama pedagogije u Gracu).

U Francuskoj, Italiji i Španiji deluju fakulteti za psihologiju i nauke o obrazovanju (u Strasburu, Rimu i Madridu) ili fakulteti za humanističke nauke sa izdvojenim odeljenjima za obrazovanje (u Parizu). Studijski programi iz oblasti nauka o obrazovanju imaju dva smera: tzv. profesionalni (praktični) namenjen obrazovanju budućih nastavnika (ukoliko pri univerzitetima ne deluju učiteljski, odnosno nastavnički fakulteti kao npr. u Barseloni) i istraživački namenjen pripremi profesionalnog kadra za istraživanje i unapređivanje obrazovanja. Pored toga, na italijanskim univerzitetima programi osnovnih i diplomskih akademskih studija u okviru nauka o obrazovanju namenjeni su pripremi profesionalaca za rad u privatnom i javnom sektoru i institucijama kulture.

Školska pedagogija se nigde ne javlja kao zaseban predmet, ali se u okviru različitih programa nude srodni predmeti ili kursevi različitog statusa i dužine trajanja (npr. Istorija škole i institucionalnog obrazovanja, Indikatori kvaliteta sistema obrazovanja, Sistem javnog upravljanja u obrazovanju, Evropski programi obrazovanja u okviru programa osnovnih i diplomskih akademskih studija iz oblasti nauka o obrazovanju u Rimu).

Na kraju ovog pregleda, navodimo da se Školska pedagogija i njoj srodni predmeti posebno ne izučavaju na fakultetima za umetnost i društvene nauke ili psihologiju i nauke o obrazovanju univerziteta u Švajcarskoj, osim na smeru za istraživački rad u oblasti obrazovanja u Ženevi. U okviru programa osnovnih akademskih studija na ovom smeru nude se izborni moduli Obrazovanje u kontekstu i Proces obrazovanja i profesionalnog razvoja učitelja, a u okviru programa diplomskih akademskih studija izborni modul Kultura, organizacija i praksa.

Zaključak

Kao što iz prethodnog teksta sledi, Školska pedagogija se na univerzitetima u Evropi javlja kao oblast ili smer studija, modul, zaseban predmet ili kurs različitog statusa i dužine trajanja na osnovnim i diplomskim akademskim studijama pedagogije, nauka o obrazovanju ili nastavničkim fakultetima. Od ključnog značaja među brojnim i različitim faktorima koji određuju da li će se, kada i kako izučavati ova disciplina su struktura stručnih profila usklađena sa potrebama prakse i razvijenost pedagoške teorije. Školska pedagogija se kao izdvojen predmet, stoga, javlja pre svega u zemljama u kojima je predviđeno angažovanje stručnog profila pedagog u školskoj praksi ili u zemljama na čijim prostorima se nalaze i začeci razvoja teorije institucionalnog obrazovanja.

Ukoliko se, uz svest o njihovoj nepotpunosti, dati podaci koriste kao jedan od izvora informacija o stručnim profilima koji se obrazuju i angažuju u školskoj praksi u različitim sredinama, može se zaključiti da se stručni profil pedagog javlja u manjem broju evropskih zemalja. U većini evropskih zemalja se putem studijskih programa iz oblasti nauka o obrazovanju pripremaju profesionalci za pitanja istraživanja, evaluacije i unapređivanja školske prakse, kao i profesionalci za rad u institucijama socijalne zaštite, kulturnog i javnog delovanja ili upravljanja. U zavisnosti od prirode i obrazovnih potreba različitih stručnih profila škola i školski sistem izučavaju se sa različitim ciljevima i iz različitih uglova što navodi na zaključak da se pod istim nazivima predmeta verovatno »kriju« različiti nastavni sadržaji.

Ocenu o mestu Školske pedagogije kao studijskog predmeta na evropskim univerzitetima nije moguće izvesti bez podataka o ciljevima, ishodima predmeta i nastavnom sadržaju koji se izučava. Stoga, bez obzira na informativnost i ilustrativnost datih podataka, u procesu promišljanja daljeg razvoja Školske pedagogije kao predmeta na studijama pedagogije Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu korisno bi bilo obaviti deteljnije uvide u studijske i predmetne programe. Međutim, zastupljenost tematskih područja poput npr. komparativne pedagogije, upravljanja u obrazovanju i profesionalnog savetovanja u različitim studijskim programima univerziteta u Evropi potvrđuje, u poslednje vreme iskazanih, ideja o pravicima razvoja i grananja Školske pedagogije kao discipline i predmeta kod nas.

Literatura:

1. Banathy, B. H. (1991), *Systems Design of Education (A Journey to Create the Future)*, Englewood Cliffs, New Jersey;
2. Capra, F. (1998), *Mreža života (novo znanstveno razumijevanje živih sustava)*, Liberata, Zagreb;
3. Gudjons, H. (1994), *Pedagogija – temeljna znanja*, Educa, Zagreb;
4. Lenzen, D. (2002), *Vodič za studij znanosti o odgoju*, Educa, Zagreb.
5. Savićević, D. (1984), *Komparativno proučavanje vaspitanja i obrazovanja*, Prosveta, Beograd;
6. Tillmann, K. J. (1994), *Teorije škole*, Educa, Zagreb;
7. Trnavac, N. (2005), *Školska pedagogija – predavanja i članci, I i II*, Naučna knjiga – Komerc, Beograd.

SCHOOL PEDAGY AS A STUDYING SUBJECT AT THE EUROPEAN UNIVERSITIES

Summary: *In the process of establishing and working on a subject programme, it is useful to have information about the subject being studied elsewhere. The topic of this paper is School Pedagogy as a studying subject at the European Universities. In this paper, we are giving a review on data concerning School pedagogy in the studying subjects after the viewing official internet presentations of 93 European universities, i.e. 96 schools of higher education and faculties. School pedagogy appears at the European Universities as an area or an optional subject, module or more rarely as a separate subject or the course of the different status and duration. Apart from this, at the European Universities, there are many subjects being studied, which are according to aims and topics of study similar to School pedagogy. Although the structure of the professional profiles was not a subject of this review, it is possible to conclude that at the level of higher education of schools and school systems are being studied with different aims and from different angles, depending on the nature and educational needs of different professional profiles and that the subjects with the same names have various teaching contents.*

Key words: *school pedagogy, studying programme, studying subject, School pedagogy as a studying subject.*

* * *

ШКОЛЬНАЯ ПЕДАГОГИКА КАК УЧЕБНЫЙ ПРЕДМЕТ В УНИВЕРСИТЕТАХ ЕВРОПЫ

Резюме: *В процессе принятия концепции и разработки учебной программы одного предмета, полезно иметь информацию о том где и как этот предмет изучается. Темой нашей работы является Школьная педагогика как учебный предмет в университетах Европы. В статье приведены данные о наличии Педагогики школьного обучения в учебных программах, после того как нами было выполнено исследование официальных сайтов в 93 европейских университетах, а также в 96 высших школах и факультетах. Педагогика школьного обучения выступает в университетах Европы преимущественно как область или уклон исследования, или модуль а, реже, в качестве отдельного предмета или курсов, имеющих различный статус и длительность. Кроме того, в европейских университетах изучаются многочисленные предметы, цель и темы которых касаются школьной педагогики. Хотя структура профессионального профиля не является предметом данного обзора, можно сделать вывод, что на уровне высшего образования школа и школьная система подлежат изучению, исходя из разных целей и с разных сторон, в зависимости от характера и удовлетворения потребностей различных профессиональных профилей и что под одним и тем же названием могут подразумеваться различные учебные содержания.*

Ключевые слова: *педагогика школьного обучения, учебная программа, учебный предмет, педагогика школьного обучения в качестве учебного предмета.*